

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

STRUCTURE AND CONTENT OF STUDENTS' READINESS FOR FUTURE PROFESSIONAL ACTIVITIES AT MANUFACTURING ENTERPRISES

У статті проведено аналіз проблеми формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах. Розглянуто підходи до поняття «готовність», визначено структурні компоненти та зміст готовності студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах. Констатовано, що актуальність теми дослідження визначається недостатнім рівнем науково-теоретичного розроблення проблеми готовності студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах у сучасних умовах.

Визначено суперечності підготовки студентів у ЗВО між: вимогами держави до випускників ЗВО технічного профілю і наявним рівнем їх готовності до професійної діяльності на виробничих підприємствах; необхідністю засвоєння студентами знань з багатьох дисциплін та недостатнім рівнем їх загальної готовності до професійної діяльності на виробничих підприємствах; наявністю широкого арсеналу методів формування готовності і недостатньою ефективністю методик, методів та форм, що могли б дозволити врахувати різний рівень підготовленості студентів в процесі їх навчання тощо. Визначено, що готовність до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах – це інтегральна властивість особистості фахівця, яка характеризує її придатність до виконання загальних вимог професійної діяльності на виробничих підприємствах. Згідно опитування експертів визначено змістове наповнення кожного компонента.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності до майбутньої професійної діяльності відображає основні мотиви та цілі взаємодії при розв'язанні професійних завдань на виробничих підприємствах. Когнітивний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах включає знання про сутність, зміст, етапи, методи реалізації професійних функцій на підприємствах. Практичний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах відображає основні умінні та навички здійснення технологічних операцій. Емоційно-вольовий компонент відображає здатність щодо подолання труднощів під час професійної діяльності на виробничих підприємствах та досягати успіху тощо. Розглянуто рівні та критерії оцінювання такої готовності.

Ключові слова: студенти, професійна підготовка, готовність до майбутньої про-

фесійної діяльності на виробничих підприємствах, основні компоненти структури готовності.

The article analyzes the problem of forming students' readiness for future professional activities at manufacturing enterprises. Approaches to the concept of "readiness" are considered, the structural components and content of students' readiness for future professional activity at manufacturing enterprises are determined. It was established that the relevance of the research topic is determined by the insufficient level of scientific and theoretical development of the problem of students' readiness for future professional activity at production enterprises in modern conditions. Contradictions in the training of students in higher education institutions were determined between: state requirements for technical profile graduates of higher education institutions and the existing level of their readiness for professional activity at manufacturing enterprises; the need for students to acquire knowledge from many disciplines and the insufficient level of their general readiness for professional activity at production enterprises; the presence of a wide arsenal of methods of formation of readiness and the insufficient effectiveness of methods, methods and forms that could allow taking into account the different level of preparedness of students in the process of their education, etc. It was determined that readiness for future professional activity at production enterprises is an integral property of a specialist's personality, which characterizes her suitability to fulfill the general requirements of professional activity at production enterprises. According to a survey of experts, the content of each component was determined. The motivational and goal component of readiness for future professional activity reflects the main motives and goals of interaction when solving professional tasks at production enterprises. The cognitive component of readiness for future professional activity at manufacturing enterprises includes knowledge about the essence, content, stages, methods of implementing professional functions at enterprises. The practical component of readiness for future professional activity at manufacturing enterprises reflects the basic skills and abilities of technological operations. The emotional-volitional component reflects the ability to overcome difficulties during professional activity at production enterprises and achieve success, etc. The levels and criteria for evaluating such readiness are considered.

Key words: students, professional training, readiness for future professional activity at manufacturing enterprises, main components of the structure of readiness.

УДК 378.12

УДК 376.5:376.334.015.3-053.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.21>

Дніпровська Т.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Гайкова А.Р.,

асистентка кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Особливістю соціально-економічного розвитку українського суспільства сьогодні є підвищення вимог до фахівців на підприємствах, що здатні задовольнити усі потреби сучасного виробництва. Серед вимог до них відзначаються: висока професійна

компетентність, критичне мислення, готовність до управління підлеглими і колективами, здатність реалізувати себе у професійній діяльності [3].

Разом з тим, аналіз рівня розвитку професійно важливих якостей працівників інженерних спеціальностей підприємств, що проведений нами,

констатував, що основними вадами інженерів на багатьох підприємствах є: недосконала професійна компетентність, недостатня мотивація до здобуття нових знань, відсутність прагнення до постійного професійного вдосконалення, стереотипність у вирішенні професійних ситуацій, недостатній рівень управлінської компетентності під час навчання у ВНЗ, у цій сфері тощо. Також, проведений нами аналіз рівня іншомовної комунікативної компетентності випускників показав, що молоді фахівці недостатньо готові до вирішення професійних і управлінських завдань ситуацій під час спілкування з іноземними партнерами.

Тому, в таких умовах постає питання уточнення сутності поняття «готовність студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах», визначення її структури і змісту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна роль у розробці концепції професійної освіти та підходів до професійної підготовки фахівців належать таким ученим, як В. Кремень, І. Зязюн, С. Гончаренко і ін. У вітчизняній педагогіці проблема професійної компетентності активно розглядається у працях Н. Ничкало, О. Коваленко, В. Ягупова та ін.

Різноманітні аспекти підготовки професійних керівників розглядаються у роботах економістів, менеджерів, педагогів, психологів (В. Безбородий, Л. Влодарська-Зола та ін.), проблеми формування управлінської культури, управлінських умінь і навичок – у роботах М. Лазарєва, В. Хоменка та ін.

У дисертаціях науковців України досліджувались різні аспекти цієї проблеми: теоретичні і методичні основи підготовки інженера у вищому навчальному закладі до майбутньої управлінської діяльності (О. Романовський), підвищення управлінської компетентності керівників навчальних закладів (Р. Вдовиченко, О. Зайченко та ін.), теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності (В. Свистун). Проблеми вдосконалення управлінської підготовки майбутніх інженерів аналізуються також у роботах М. Згуровського, О. Пономарьова, Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО.

Однак у цих працях не розглянуто сутність поняття «готовність студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах», не визначено її структуру і зміст.

Постановка проблеми. Аналіз проблем підготовки студентів, організаційних та педагогічних недоліків їх підготовки у ЗВО дозволив сформулювати існуючі суперечності між: вимогами держави до випускників ЗВО технічного профілю і наявним рівнем їх готовності до професійної діяльності на виробничих підприємствах; необхідністю засвоєння студентами знань з багатьох дисциплін та недостатнім рівнем їх загальної готовності до професійної діяльності на виробничих підприємствах;

наявністю широкого арсеналу методів формування готовності і недостатньою ефективністю методик, методів та форм, що могли б дозволити врахувати різний рівень підготовленості студентів в процесі їх навчання тощо.

Метою статті є розгляд сутності поняття «готовність студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах», визначення її структури і змісту.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства постає нагальне питання формування готовності студентів як майбутніх фахівців, в якій поєднуються високий професіоналізм, інтелігентність, соціальна зрілість і творчий пошук. У тім аналіз якості підготовки майбутніх спеціалістів у ЗВО України свідчить, що багатьом з них після випуску бракує професійності знань, самостійності, ініціативи, винахідливості, вміння творчо підходити до складних проблемних ситуацій на виробництві. Науковці ґрунтовно досліджували професійну готовність (Д. Мазоха), професійно-педагогічну (В. Бондар, А. Капська, І. Пастир, І. Підласий), психологічну готовність (Л. Карамушка, В. Моляко, О. Керницький), мотиваційну готовність (Е. Томас) тощо. При цьому науковці встановили, що процес професійного становлення особистості – це складний процес, при якому особистість поступово переходить із одного стану в інший.

Науковці також зазначають, що компоненти готовності фахівця багато в чому визначаються тим, наскільки якісно він пройшов підготовку. Тому готовність розглядається як інтегративна якість, що є метою або результатом процесу підготовки [1].

Формування готовності, на думку дослідників, означає створення системи таких мотивів, відносин, установок, рис особистості, накопичення знань, умінь, навичок, які, активізуючись, забезпечують фахівцю можливість ефективно виконувати свої функції [2]. У педагогіці розповсюджені два підходи до розуміння поняття готовності: функціонально-психологічний та особистісний.

У психолого-педагогічній та методичній літературі розглядаються різні підходи до аналізу формування готовності до діяльності, а це: психологічний, функціональний, особистісний, інтегративний тощо.

Згідно психологічного аспекту готовності, одним з основних об'єктів вважається спрямованість особистості, основним показником якої вважають систему цілей, які ставить перед собою людина [5]. Саме мотив і мета, на думку вчених, утворюють вектор діяльності, який визначає її напрямок і кількість зусиль для її виконання, які ставить перед собою людина [6].

Аналіз наукових праць щодо функціонального підходу до аналізу «готовності» показав, що учені виділяють такі основні характеристики та її змістові

компоненти: послідовна і систематична підготовка до майбутньої професії, знання кваліфікаційних характеристик, уявлення про різноманітні вимоги, що пред'являються професією до людини, вміння проявляти творчий підхід до вирішення завдань, чітко уявляти функції діяльності, вміння організувати свою діяльність, здатність адаптуватися до різних умов, педагогічна культура, самоосвіта, організованість, вольові якості тощо. Науковець О. Керницький розглядає готовність як складне особистісне утворення, наголошує на важливості особистісного підходу до вивчення готовності, та особливу увагу він приділяє мотивам навчання курсантів [7].

А. Зельницький підкреслює, що професійна готовність ґрунтується на принципах структурної і змістової цілісності, діагностичної цілеспрямованості, логічної завершеності, вимірюваності, системності та керованості. Під цілями він розуміє ідеальну модель бажаного результату у формуванні особистості, до якого прагнуть у процесі спеціально організованої системи послідовної взаємодії тих, хто навчаються, та тих, хто навчає. На його думку, ступінь відповідності досягнутого результату цілям освіти, як ідеальної моделі бажаного, виступає показником ефективності освітнього процесу [4].

Отже, в цілому, готовність до професійної діяльності розглядається як активний стан особистості, якість, що визначає установки на професійні завдання, передумова до цілеспрямованої діяльності.

Аналіз наукових праць, результати теоретичного й емпіричного дослідження засвідчують, що як цілісне особистісне утворення готовність виступає у вигляді основних її компонентів - мотиваційного, когнітивного та операційного компонентів. За критерієм важливості якостей, що визначають рівень готовності до діяльності фахівців, найбільш значущими є такі характеристики, як високий інтелект, аналітичний склад розуму, інтерес до нового, наполегливість у досягненні особистих цілей, самостійність, мобільність, повага до думки інших, вміння передбачати та прогнозувати, критичність та об'єктивність, постійний інтерес до розширення професійного світогляду тощо.

Компонентами такої готовності, згідно проведеного нами опитування експертів (10 осіб – фахівців-інженерів автопідприємства, що працюють більше 7 років), виступають: мотиваційно-цільовий, когнітивний, практичний і емоційно-вольовий тощо.

Визначено, що готовність до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах – це інтегральна властивість особистості фахівця, яка характеризує її придатність до виконання загальних вимог професійної діяльності на виробничих підприємствах. Згідно опитування експертів визначено змістове наповнення кожного компонента.

Так, мотиваційно-цільовий компонент готовності до майбутньої професійної діяльності відображає основні мотиви та цілі взаємодії при розв'язанні професійних завдань на виробничих підприємствах. Когнітивний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах включає знання про сутність, зміст, етапи, методи реалізації професійних функцій на підприємствах. Практичний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах відображає основні умінні та навички здійснення технологічних операцій. Емоційно-вольовий компонент відображає здатність щодо подолання труднощів під час професійної діяльності на виробничих підприємствах та досягати успіху тощо.

Визначено, що критеріями сформованості компонентів готовності є цілісно-мотиваційний (професійний інтерес, професійні цінності, цілі професійної діяльності), пізнавальний (наявність твердих знань зі спеціальності, широка ерудиція, пізнавальні якості професійного характеру), операційний компонент (сукупність професійних умінь, досягнення цілей, навички роботи), емоційно-вольовий (стресостійкість, самовладання тощо). Виділено чотири рівні готовності студентів до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах – високий, середній, достатній, низький тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У публікації проведено теоретичний аналіз проблеми формування готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах, розглянуто її зміст та структуру, критерії та рівні.

Визначено, що готовність до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах – це інтегральна властивість особистості фахівця, яка характеризує її придатність до виконання загальних вимог професійної діяльності на виробничих підприємствах. Згідно опитування експертів визначено змістове наповнення кожного компонента.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності до майбутньої професійної діяльності відображає основні мотиви та цілі взаємодії при розв'язанні професійних завдань на виробничих підприємствах. Когнітивний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах включає знання про сутність, зміст, етапи, методи реалізації професійних функцій на підприємствах. Практичний компонент готовності до майбутньої професійної діяльності на виробничих підприємствах відображає основні умінні та навички здійснення технологічних операцій. Емоційно-вольовий компонент відображає здатність щодо подолання труднощів під час професійної діяльності на виробничих підприємствах та досягати успіху тощо. Розглянуто рівні та критерії оцінювання такої готовності.

У подальшому планується проектування педагогічної технології та навчального матеріалу для формування зазначеної готовності студентів у ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галімська І.І. Готовність майбутнього авіафахівця до здійснення професійної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Черкаси, 2015. № 6 (339). С. 113–119.
2. Бондарчук О.І. Особливості психологічної готовності керівників освітніх організацій до планування професійної кар'єри. *Актуальні проблеми психології*. Том 1: *Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К. : Міленіум, 2005. Част. 15. С. 13–16.
3. Дніпровська Т.В. Суб'єктно-діяльнісна технологія формування управлінської компетентності майбутніх інженерів автотранспорту у ВНЗ / *Нові технології навчання*: наук.-метод. зб. Вінниця. Випуск 73. Ч. 2. 2012. С. 78–83.
4. Зельницький А.М. Якість вищої військової освіти як результат функціонування педагогічної системи ВВНЗ. Збірник наукових праць «*Військова освіта*» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2017. № 1 (35). С. 62–69.
5. Канівець Т.М. Комплекс методик для дослідження психологічної готовності студентів до здійснення майбутньої професійної кар'єри. *Психологічні основи управління та організаційного розвитку в системі державної служби* : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. з організаційної та економічної психології (м. Луцьк, 23-25 вересня 2010 р.) / за наук. ред. Л.М. Карамушки. Луцьк, 2010. С. 60-61.
6. Карамушка Л.М. Психологія підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами в організації : монографія / Л.М. Карамушка, М.В. Москальов. К. Львів : Сполом, 2011. 216 с.
7. Керницький О. М. Педагогічна технологія формування психологічної готовності курсантів-льотчиків до льотної діяльності у вищому закладі військової освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2004. Вип. 7. С. 168–174.